

tigduizend, waren koelies, die, zo zou men kunnen zeggen, aan de rand van de Indische samenleving leefden.¹ De Indische Chinezen daarentegen voelden zich deel van die samenleving, spraken een eigen soort Maleis, hadden eigen, in dat Maleis verschijnende dagbladen en enkele honderden eigen scholen (naast de Hollands-Chinese die het gouvernement was gaan oprichten), namen deel aan het staatkundig leven en werden min of meer geaccepteerd door het Europese deel van de samenleving (huwelijken van Europeanen met Chinese vrouwen waren niet zeldzaam), maar, en dat was hun tragiek: van aanvaarding door de inheemsen was geen sprake. Zij waren, zo formuleerde het in de jaren '30 de hoofdredacteur van het in Batavia verschijnend Maleis-Chinese dagblad *Sin Po*, 'te Indonesisch om Chinees maar te Chinees om Indonesisch te zijn'.²

Met dit wijzen op het cultureel verschil (het sloot een verschil in godsdienst in) is, menen wij, wat de afwerende houding der inheemsen betreft, niet alles gezegd. Het was de specifieke functie die sommige Indische Chinezen in de gehele samenleving waren blijven vervullen, die steeds nieuw voedsel gaf aan de wrok tegen de groep welke al in de zeventiende en achttiende eeuw was ontstaan: Indische Chinezen hadden het overgrote deel van de groot- en kleinhandel in handen en veel inheemsen meenden dat zij hun voortdurend te hoge prijzen moesten betalen voor wat zij afnamen en dat zij te lage prijzen kregen voor wat zij leverden. Groepen Chinezen waren er die het niet veel beter hadden dan de inheemsen, bijvoorbeeld de Indisch-Chinese landbouwers die men op delen van Java, Sumatra en Borneo alsook op Banka en Billiton kon aantreffen en aan wie op Java door de inheemsen hoogstens verweten kon worden dat zij gronden bebouwden die inheemsen graag zelf in gebruik hadden genomen – feller waren de verwijten tegen die Chinezen, Indische maar ook 'recente', die door de inheemsen werden beschouwd als profiteurs van hun armoede: de vermogenden onder de meer dan honderdduizend handelaren die de Chinese groep ca. 1940 telde, en onder dezen vooral de ruim vijfduizend die, rondtrekkend op het platteland, hun beroep maakten van het voorschieten van geld.

Tegen het einde van de negentiende eeuw hadden Chinese geldschietters een aanzienlijk deel van de inheemse bevolking van Java in hun

¹ Verscheidenen hunner poogden zich zo spoedig mogelijk als handelaar, handwerksman of landbouwer te vestigen; zo ontstonden nieuwe Chinese volksplantingen op West-Borneo en langs Sumatra's noordoostkust. ² Aangehaald in L. Suryadinata: *Peranakan Chinese Politics in Java 1917-1942* (1976), p. 4.